
Vennligst meld adresseforandring

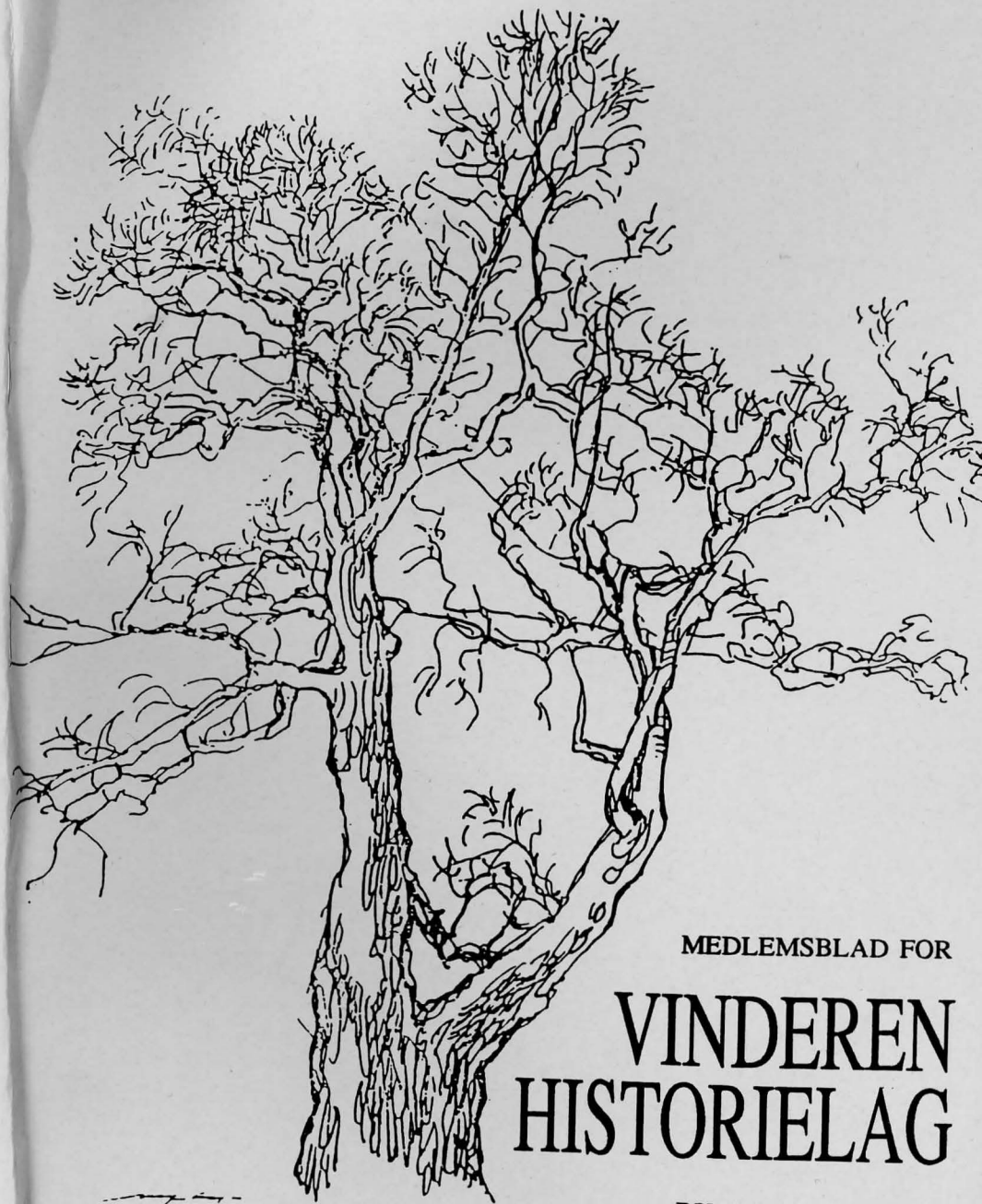
VINDEREN HISTORIELAG

Postboks 90, Vinderen
0319 OSLO

Årskontingent kr 100.-
Postgirokonto 0825 0409339
Telefon 22 14 39 21 - Per Henrik Bache
Redaktør Finn Holden

INNHold

Årsmøte 25.3.93	2	Øyvind Gaukstad:	
Redaktørens spalte	4	Oppvekst i Marka	32
Bjarne Mjaaland:		Finn Holden:	
Frognerseterskogene	5	Isblokker som kjøleskap	36
Ernst Bjerknes:		Årsmelding 1992	41
Skiløping i Marka i 80-årene	17	Sekretærens hjørne	43
O.B.Overn:		Årsregnskap 1992	45
Skiløype over Riisjordet	28	Sigrid Solberg:	
Emil Smith:		Minner fra Slemdal II	43
Disse fjerne år	29		

MEDLEMSBLAD FOR

**VINDEREN
HISTORIELAG**

BYDEL 23 NR. 1/93

Innkalling til årsmøte 1993 i Vinderen Historielag

Medlemmene innkalles til det første ordinære årsmøtet **torsdag 25/3 1993 kl. 1900 i Ris Storstue** (Ris Menighetshus).

Ivar Seierstad: Fra Oslo til Christiania

Årsmøte:

Sakliste:

- 1) Valg av møteleder
- 2) Valg av referent
- 3) Valg av to medlemmer til å underskrive protokollen
- 4) Godkjenning av innkallingen
- 5) Godkjenning av sakliste
- 6) Godkjenning av årsmelding/årsregnskap
- 7) Godkjenning av vedtekter
- 8) Tanker vedr. virksomheten i laget
- 9) Valg av styre
- 10) Valg av valgkomite
- 11) Valg av to revisorer
- 12) Eventuelt

Etter årsmøtet blir det en kort pause. På veggene i korridoren og i selve møtelokalet vil medlemmene kunne se på tegninger og malerier som er laget av elever ved Midtstuen Ungdomsskole. Disse bildene er skisser av låven på Svendstuen og det gamle Midstuhoppet og malerier av Gaustad gård og slik elevene forestilte seg Svendstuen i gamle dager. Det er ett av våre medlemmer, Tine Qvale, som står bak dette innslaget.

Etter pausen vil vi fortsette med årets første medlemsmøte. Programmet her er ikke

helt klarlagt, men vi arbeider med å få til et hyggelig innslag. Vi vil også ha "Medlemmenes 5 minutter" hvor det er anledning til å komme med spørsmål etc.

Vedr. punkt 8: Hvis det er forslag til saker som medlemmene ønsker skal bli tatt opp på årsmøtet, bes disse sendt til sekretæren Per Henrik Bache. Særlig er det fint hvis noen har forslag/ideer/kommentarer til virksomheten videre i laget. Forslag bes innsendt innen 13/3.

Vedr. punkt 9: Valgkomiteens forslag til styre for 1993 ser slik ut:

Leder:	Øyvind Gaukstad
Nestleder:	Sigrid Solberg
Sekretær/kasserer:	Per Henrik Bache
Styremedlem/redaktør:	Finn Holden
Styremedlem:	Anne Wenche Ore
Styremedlem:	Evelyn Borchsenius

Vedr. punkt 10: Forslag til valgkomite: Trond Gabrielsen, Jan Høeg, Bjarne Mjaaland med Jan Høeg som leder.

Vedr. punkt 11: Forslag til valg av to revisorer: Tore Holst, Liva Tonning Langmark.

Møtet avsluttes ca. kl. 2200.
På vegne av interimsstyret ønsker jeg alle vel møtt!

Øyvind Gaukstad

Redaktørens spalte

Dette nummeret er viet vinteraktiviteter i vår bydel. Vi har imidlertid så mye stoff at mye må utsettes til neste nummer.

Først legger Bjarne Mjaaland, populær skogsjef i Oslo kommune gjennom 22 år, 1968-90, grunnlaget ved omtalen av Frogner-seterskogene. Ernst Bjerknes laget det første detaljerte kartet over Nordmarka i 1890. Vi har kopiert noen sider fra den boka der han forteller om skigåing i Nordmarka uten løyper og uten kart. Ernst Bjerknes deltok dessuten i en rekke av de første skirenn rundt hovedstaden og har skildret disse levende. Bladet inneholder et kort sitat i "Andre tider". Men vi skal komme tilbake til Ernst Bjerknes. Skigåing ble senere populært for begge kjønn og **alle** aldre. Emil Smith skrev i "Disse fjerne år" bl. a. om skigåing i Marka i begynnelsen av dette århundre.

Før kjøleskapets tid oppbevarte vi mat bl.a. ved å bruke isblokker. Dette var en liten industri også i vår bydel.

Vi har også stoff om aking, en masseidrett i mellomkrigstiden, men dette stoffet må vente til neste gang. Som mange andre medlemmer i Historielaget har redaktøren i sine unge dager gått på skøyter på Tryvann stadion. Hva var planene for Tryvann, og hvorfor endte det bare som en fin parkeringsplass? Det skal vi også høre om neste gang.

Manuset til Bjarne Mjaaland fikk redaksjonen på diskett, skrevet på PC. Det var svært arbeidsbesparende. Vi har dessverre ikke kapasitet til å skrive store manuser over på PC. Vi vil fortsatt gjerne ha stoff til medlemsbladet, helst skrevet på PC.

Harald Orvin, medlem av Vinderen Historielag, har gitt ut en bok om bydelen, "Fra Majorstuen til Holmenkollen". Den gir mange opplysninger, bl.a. om gårder, veier og bautaer av kjente personer fra bydelen. Boka er til salgs i Vinderen Bokhandel.

Finn Holden

FROGNERSETERSKOGENE - SKOGSDRIFT, NATURVERN, IDRETT OG FRILUFTSLIV FRA THOMAS HEFTYE TIL VÅR TID

I 1624 brant Oslo og den nye by Christiania ble lagt i ly av Akershus festning. I 1629 søkte borgerskapet om å få tillagt byen en passende bymark. Kongen sa ja, og 8 gårder med et innmarksareal på ca 4.500 dekar ble utlagt til: "Grasgang og Fæbede". Etter hvert gikk arealene tapt for byen.

Omkring 1850 var det bare Stensparken med Blåsen øverst i Pilestredet og St. Hanshaugen igjen av den opprinnelige bymark. På denne tiden var det imidlertid at finansmannen Thomas J. Heftye begynte å kjøpe skog i Østmarka og Nordmarka og la til rette for byborgernes fritidsbruk i sine skoger.

I 1854 kjøpte han de 12.000 dekar store Nøklelevannsskogene med Sarabråten som det selvfølgerlige midtpunkt som sommerresidens. I 1864 kjøpte han Frogner og Frøen skoger og i 1883 Holmen skog med et samlet areal på vel 7.000 dekar. Til daglig blir dette arealet kalt Frognerseterskogene sammen med de arealer som Holmen-Voksenkolselskapet overførte til kommunen i 1894.

I 1867 bygget Thomas Heftye Heftyehuset på Frognerseteren, også kalt Heftyes vinterresidens. Samme år bygget han det første tårn på Tryvannshøgda med en høyde på 35 alen (ca 21 m). I 1883 erstattet han dette med et nytt tårn. Oslo kommune fornyet så dette tårn i 1934, og i 1962 bygget Oslo kommune og staten eskisterende tårn med publikumsavdeling på 60 m og med antennetopp på 118 m.

Srognerstæren (Gamle bygninger), Christiania.

Like før Thomas Heftye døde i 1886, testamenterte han Tryvannstårnet til kommunen med 3 dekar omkring til "Almenhedens Benyttelse til Udflugtssted og kan ikke afhændes". For sin innsats for byborgernes friluftsliv ble han av Christianias ungdom allerede i 1887 hedret med bautastein ved inngangen til skogene på Svendstuen.

Med veidirektør Hans Hagerup Krag, borgermester Evald Rygh og lungespesialist I.C. Holm som de drivende krefter, ble Holmen-Voksenkolselskabet stiftet i 1888 med formål å sikre "Udsiktspunkterne Voxenkollen og Holmenkollen for anlegg af Udfartssted for Christianias Befolkning, som skulle staa aabent til alminnelig Afbenyttelse".

I alt kjøpte Holmen-Voksenkolselskabet 630 dekar skog omkring Voksenkollen og Holmenkollen. De bygget Holmenkollveien og Voksenkollveien fra Holmendammen til Kragstøtten (6.256 m), Peisestua på Holmensetra (Holmenkollen) i 1889 som det første serveringssted i Marka. Utsiktstårn ble bygget på Besserudhøgda (Gratishaugen), Holmenkollen og Voksenkollen. De demmet også opp Besserudmyra og anla en rekke stier i området. I 1892 opprettet selskapet kontrakt med den nystiftede Foreningen til Skiidrettens Fremme om arealer til Holmenkollbakken og de avsatte arealer til Holmenkollen kapell, som ble åpnet som bedehus i 1903 og vigslet til kapell i 1913.

I 1894 overførte Holmen-Voksenkolselskabet uten vederlag arealer og anlegg til Christiania kommune på bl.a. følgende betingelser: "At Skoven ikke hugges sterkere end forenligt med forsvarlig forstmessig Drift" og "At kommunen vedtager at bevare

Anleggene med tilhørende Grund og Bygninger som offentlig Eiendom og lade dem være Gratis tilgjengelige for Publikum".

Thomas Heftye og Holmen-Voksenkolselskabet hadde lagt grunnlaget for borgernes bruk av Frognerseterskogene til Friluftsførmål. Både veidirektør Hans Hagerup Krag og borgermester Evald Rygh er også for sin innsats blitt hedret med minnesmerker på henholdsvis Voksenkollen og Holmenkollen.

I 1880-årene kunne en så registrere en generell gryende interesse hos politikerne for sikring av byens nærskoger. Skisporten hadde med Husebyrennene fra 1879 fått et sterkt oppsving, og Fridtjof Nansen og de mange dyktige skiløperne fra Telemark var blitt Osloungdommens idealer.

Det ble kjent at Thomas Heftyes dødsbo, ved fru Heftye, ønsket å selge Frognerseterskogene og at et Drammensfirma var interessert i kjøp for økonomisk utnyttning av store mengder grovt tømmer. Da tok magistratien (kommunen) under hånden kontakt med fru Heftye, som uttalte at arvingene gjerne så at skogene ble overtatt av kommunen og at dette ville være i samsvar med Thomas Heftyes egne intensjoner. Forstmester Thv. Mejdell fikk i oppdrag av kommunen å vurdere skogenes verdi. Forstmersters beregninger viste at det var ingen økonomisk risiko å erverve eiendommene for kr 250.000,- omfattende skogene med bebyggelse, villa på Skarpsno og samlinger. Bystyret vedtok kjøpet 28.11.1889.

Etter vedtaket uttalte ordføreren: "Så er da Christiania sikret Bevarelsen av disse Skove, som ere en Pryd for dens Omegn og et kjært Tilflugtssted for dets Indvaanere". Av

bystyresaken går det fram at det var et sterkt ønske om at den framtidige skjøtsel i faglig henseende skulle være mønstergyldig.

Skogsdriften

Det som forstmester Thv. Mejdell kalte for "engstelig forsiktighet for å holde skovene i den bedste stand", kom nok til å prege skogsbehandlingen de første 50 år. Forstmester Mejdell påpekte i sin innstilling nødvendig-nødvendigheten av forstlige tiltak særlig i Midtstulia. I 1899 ble den første skogplanting foretatt i dette området. Dette første forsøk med planting gikk godt, og siden den gang har planting alltid vært et viktig og nødvendig tiltak i skogpleien.

Vel 80 år senere var to direktører for statens skogoppsyn på befaring i Midtstulia. De påpekte sterkt at skogen nå måtte fornyes. Skogsjefen forsvarte seg med at i byskogene var det ønskelig å bevare slike søylehaller så lenge som mulig. Det ble også vist til at skogen hadde stor betydning for vindforholdene i den nærliggende hoppbakken - Midtstubakken. Tre år senere ble den gamle gran-skogen i Midtstulia vindfelt av høststormene.

Med den store tetthet av veier, stier, løyper og bakker for idrett og friluftsliv som det er i Frognerseterskogene, er det viktig å ha en vekstkraftig og stormsterk skog mellom anleggene.

Klager fra publikum i 1908 om liten opprydding i skogene og at forsumping hindret ferdseien, førte til omfattende grøftearbeider. Fra 1909 til 1911 ble Nikulpmirene på Tryvannsåsen utnyttet til torvproduksjon for Renholdsverket. Den gang som nå holdt

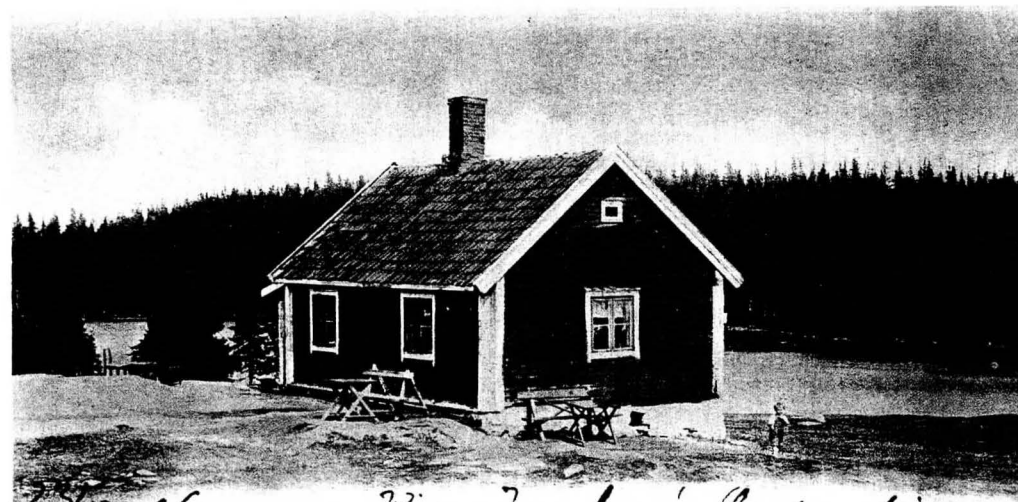
byens borgere et våkent øye med skogsdriften. Ved felling av trær i de mest utsatte områder som på Frognerseteren, hendte det nok at hogsten ble utført i tett tåke, at mose ble lagt på stubbene og kvisten fjernet. En ordfører skal en gang ha uttalt at det måtte være en dårlig skogsjef som ikke kunne få liv i en gammel tørrgran.

Etter kommunesammenslutningen mellom Oslo og Aker i 1948, ble Oslo- og Akerskogene taksert som en helhet. Resultatet av takstene viste at en mer omfattende foryngelse av skogene var ønskelig og at omlegging til mer snauhogst og planting ved siden av naturlig foryngelse var nødvendig.

I skogpleien må det tas hensyn til skogenes langsiktige omløp fra 60-200 år. Det vil ta tid å bygge opp den ideelle, varierte rekreasjonsskogen. Omlegging av trekraften i skogene fra hest til traktor i 1960-årene, førte til til dels sterke reaksjoner.

Skogsarbeidernes kår har gjennomgått en omfattende endring til det bedre fra Morten Jensen Grøttumsbråtens tid som skogsarbeider i det forrige århundre og som pensjonist på Mortenstua ved Tryvann omkring århundreskiftet. Han levde stort sett av de smuler som falt fra snille turgjengerers matpakker. Fattigstyret i Aker hadde heller ikke noe å støtte ham med, da det fikk kjennskap til at han hadde kr 108,28 stående på konto i Aker Sparebank.

Opprinnelig var ikke samarbeidet med organisasjonene for naturvern, idrett og friluftsliv så godt organisert. I dag er det et nært og tett samarbeid med alle interesseorganisasjonene om forvaltning av skogene.

25/12-06. Kjære Ingeborg! Ansker dig og alle dine en hyggelig jul. Takker dig særmeget, fordi du sendte Paraplyen min, og fordi du expederte Mitter. Kærligt din Ole.

Peter Alstrups Kunstforlag. No 1010

Tiltak for idrett og friluftsliv

I 1890 utga ingeniør E. Bjerknes det første løypekart i verden over Nordmarka. Kartet viser at det i Frognerseterskogene allerede da var anlagt flere hoppbakker og en rekke løyper og stier.

I Thomas Heftyes tid var det opprettet servering for tur-publikum på Frognerseteren. Bestyrer Fredrik Rustad var en kjent og kjær vert. Før 1800 var det seterdrift på Frognerseteren. Etter den tid gikk seteren over til å få fast bosetting. Det var tre setervoller der oppe, en ved Heftyehuset, en ved Øvre-setertjern og en der hvor Tryvannshøgda Radio ligger. I en forstbeskrivelse fra 1737, ble Frogner skog derfor kalt Trevollskogen. Tallet tre har en også i Tryvannene, Store og Lille Tryvann og Skomakertjern.

Den første skihytta ble bygget av Christiania Skiklub på Frønsvoll i 1884. På Frognerseteren ble Hovedrestauranten bygget i 1890. Kostnadene kr 47.624,-, ble dekket av Christiania Brændevinsamlags overskudd i 1890-1892. Restauranten ble utvidet i 1908. Sportskollen ble bygget i 1896. Samlet kostnad beløp seg til kr 42.130,-. Den ble utvidet og ominnredet i 1909.

Allerede i 1889 var Holmenkollen Turisthotell blitt bygget. I 1890-årene ble det bygget en rekke turisthotell og sanatorier i Holmenkoll-Voksenkollområdet. Felles for dem alle var at de ble hjemsøkt av en rekke branner og senere delvis bygget opp igjen.

Allerede før århundreskiftet var akesporten blitt meget populær i området. Etter at Holmenkollveien, den gang Keiser Wilhelms vei, ble åpnet i 1890 av Kong Oscar II og

Keiser Wilhelm II, uttaler Holmen-Voksenkolselskabet: "Kjælkeagening på Chausseen har i det sidste Aar været tilladt efter kl 7 Aften paa de Aftener, da der er Maaneskin".

Frognerseterveien (Korketrekkeren) som Thomas Heftye hadde bygget fra Midtstuen til Frognerseteren til åpningen av Heftyehuset i 1867, ble tidlig en viktig bakke for akesporten. Akere og skiløpere kranglet i mange år om hvem som hadde førsteretten. Akingen ble imidlertid vurdert så høyt av kommunen at sagbruket på Svendstua av og til ble stanset og mannskapet sendt til Korketrekkeren for istandsetting av denne.

I 1904 ble Nye Akevei mellom Holmenkollveien og Midtstuen bygget med støtte fra Christiania Brændevinssamlag. Med midler bevilget til arbeidsledig ungdom, ble Heftyebakken bygget som akebakke i 1930. Korketrekkeren er fortsatt byens eneste akebakke med en myldrende aketrafikk mens Heftyebakken er skiløype.

Etter hvert ble det bygget hoppbakker i nær sagt hver eneste kneik i Frognerseterskogene. Bortsett fra Holmenkollbakken, Midtstubakken og Schrøderbakken, er de nå alle nedlagt. Holmenkollen som riksanlegg har også et godt utbygget løypesystem for konkurranseløyper.

I 1930-årene verserte det store planer om utbygging av Frognerseterskogene til Europas vintersportssted med storhotell på Tryvannshøgda, skøytestadion, hopp- og slalåmbakker. Det oppsto stor strid om prosjektet. Advokat Leif S. Rode, en av skisportens beste talsmenn, uttalte: "Hvor mange vintre i f.eks en 10-årsperiode må betegnes som snefattige? Vi har nu hatt 3 på rad, og den fjerde følger

kanskje med".

Heldigvis ble de fleste planene stillet i bero, men skøytestadion på Tryvannshøgda ble bygget. I dag er stadion parkeringsplass for 500 biler.

Allerede fra 1919 hadde speiderne arrangert skirenn i Tryvannskleiva. Det var stormen i november 1930 som banet veien for den moderne slalåmsport ved Tryvann. I 1938 ble det første skitrekk i Norden åpnet i Tryvannskleiva, og 50 år senere, i 1988, ble bakken utvidet med skitrekk fra Tryvann til tårnet.

I 1936 startet Tømm Murstad verdens første skiskole for barn, og i 1967 ble en mindre slalåmbakke, Seterbakken, for barn åpnet ved Frognerseteren. Rødkleiva slalåmanlegg ble åpnet i 1946.

Med tømmer fra stormen i november 1930, ble Tryvannsstua bygget i 1931. Kritikken uteble ikke: "Et kjært og skattet mål for utfoldelse, med charme og idyll er for alltid ødelagt", skrev O.G. i Aftenposten i 1931. I 1966 ble stua utvidet. I 1989 oppsto det brann i kjøkkenavdelingen. Dyktige brannfolk stoppet brannen i tide, og et kjært turmål kunne gjenåpnes i desember samme år.

I 1946 bygget Foreningen til Skiidrettens Fremme den første lysløype rundt Tryvannsåsen. På grunn av sterk kritikk av anlegget, ønsket ikke byens ordfører åpne løypa. Det gjorde imidlertid skogstyrets formann.

Etter siste krig er løypesystemet i Frognerseterskogene utbedret for maskinell preparering. Både grunnpreparering av løypene og maskinell preparering av disse, førte til mye

hissig kritikk. I dag gleder de fleste seg over mulighet for allsidig løypevalg og velpreparerte hovedløyper. Det er vel ikke så mange som drømmer seg tilbake til de staupete løypene.

Åpningen av Holmenkollbanen til Besserud i 1898 og til Frognerseteren i 1916, ga turpublikum gode adkomstmuligheter til Frognerseterskogene. For turtrafikken er Holmenkollbanen også i dag et viktig transportmiddel. I pionertiden tok det 11/2 til 2 timer å nå skogene til fots fra byen. Hesten ble i denne tiden et kjært framkomstmiddel. I Holmenkollen og på Frognerseteren ble det bygget store staller for turpublikum, og på Besserud var det en meget benyttet skyssstasjon. Med bilens utvikling som framkomstmiddel til skogområdene, er det blitt bygget ut en parkeringskapasitet i området på ca 3.000 biler.

Frognerseterskogenes beliggenhet opp til 533 m.o.h. med stabilt vinterklima, har gjort området til et av verdens best utbygde og mest benyttede område for idrett og friluftsliv sommer som vinter. Utstyret har imidlertid endret seg. På de gamle skiene av helved både gikk, hoppet og kjørte en slalåm. I dag finnes det lette og hensiktsmessige spesialski i glassfiber til alle skidisipliner. Den gamle vadmelsjakka, knikkersen og skjørtet er byttet ut med praktisk, fargesprakende utstyr i alle regnbuens farger.

Fra åsene og kollene i Frognerseterskogene kan turpublikum nyte panoramautsikten over by og fjord, og unge og gamle kan glede seg over variert og vakker skognatur på sine vandringer.

Bjarne Mjaaland

SKILØPING I 80-ÅRENE

Det var vel ikke før i 1880-årene at Nordmarka for alvor blev opdaget av skiløperne. Søndagsturene i de dager var rene opdagerferder, også pionerene hadde en herlig tid. Det hendte at man fant sine egne spor urørt siden forrige søndag, og friske spor var så sjeldne at man spurte seg selv: "Hvem i all verden kan ha gått her?" Ellers var det ikke annet å se i den dype, løse sneen enn far efter skogens dyr.

Bortsett fra de få veier som fra Maridalen og Sørkedalen førte op til plassene i Nordmarka, fantes det jo ikke andre veier enn vinterveiene for skogbruket, og de endte som oftest ved en tømmer-lunne eller en koie midt i tykke skogen, så når man fulgte dem, måtte man enten stå samme vei tilbake eller ta sig videre frem på måfå. Dertil kom at vinterveiene blev forandret fra år til år efter skogsdriften, så det var ikke å ta sig frem for en ukjent. De kronglete sommerstier var heller ikke lett å følge, nedsnedd og bortgjemt som de var, bak busker og snetunge graner. Men vidunderlig var det! Det kunde nok være slitsomt å brøite sig frem i løssneen i tett skog og ulende eller krysse sig nedover ukjente åssider, men var man heldig å treffe på en nedsnedd skogsvei hvor ingen hadde gått eller kjørt, kunde man få fine løiper, og alt strevet var glemt. Og når man så efter mer eller mindre slit kom frem til sitt bestemmelsessted på en eller annen av de hyggelige plasser i Nordmarka, blev man alltid godt mottatt. De var vant til å huse turister om sommeren, men byfolk så langt til skogs om vinteren var et sjeldent syn. Da blev mottagelsen gjerne dobbelt hyggelig, og så gikk praten om veier og føre og om hvor man best kunde ta sig frem på ski.

Efter hvert som utfarten tiltok, blev de almindeligste ruter opgått, men selv langs disse kunde man ofte komme bort i vansker og ulende, fordi en ukjent skiløper hadde gått op løipen og tatt feil av veien. Det var aldri

tale om å rydde eller merke op løiper dengang. Det hendte derfor ofte at mindre lokalkjente skiløpere tok feil og kom frem på ganske andre steder enn forutsatt. Dette satte mig på den tanke at det kunde være bruk for et skikart over Nordmarka. Jeg snakket med flere om det, og da alle fant idéen god, la jeg i vei med å tegne et skikart over den nærmeste del av Nordmarka, beregnet på almindelige søndagsturer.

Fra dette arbeide og de forbundne opdagelsesturer rundt omkring i Nordmarka har jeg mange av mine beste ungdomsminner. Jeg drog rundt fra plass til plass og spurte og grov efter veier og stier hvor man kunde ta sig frem på ski. Det er nokså eiendommelig nu å tenke tilbake på hvor ofte jeg fikk et rent negativt svar. Nei da, der er det nok ikke fremkommelig. Man må huske på at det ikke var rart bevendt med skiløperferdigheten dengang, selv blandt skogsfolk i Nordmarka. Men når jeg fikk slike svar, hadde jeg gjerne en triumf i bakhånden: jeg spurte om de trodde han Nils Kamphaug kunde greie å ta sig frem der. Ja, han Nils ja, det var en annen sak. Han kunde nok ta sig frem hvor det skulde være. Og så kom vi på glid med diskusjonen om hvor den og den løipen best kunde legges, og efter disse forklaringer drog så jeg i vei for å finne en brukbar løipe og merke den av på kartet med en rød strek. Det var et besværlig, men morsomt arbeid. Jeg tok fatt allerede om høsten og trasket i vei langs vinterveiene gjennom bløte myrer og i ulende langs vannene, men da sneen kom, blev det bedre, og jeg fikk den ene herlige skitur efter den andre. Når jeg nu ser på mitt gamle skikart, er det to av mange løiper jeg gikk op som særlig har festet sig i erindringen, fordi de gikk gjennom terreng som dengang var fullstendig fremmed for skiløpere. Den ene gikk fra Øiungen over Fagervann til Maridalshammeren og den annen fra Bogstadvannet over Venneråsen til Lyse. De måtte prikkes på kartet som mindre kjente skiveier.

Langrenn

Det første virkelige langrenn blev holdt i 1886 og var ca. 12 km langt.

Slakteren

Kamphaug

I pressen fremkom det både protester og advarsler mot et slikt uhørt langt renn, som vilde sette deltagerens liv og helse på spill. Men "Skiforeningen" holdt stand, og løpet blev holdt dagen før hopprennet, så guttene kunde hvile sig ut efter anstrengelsen. Løipen gikk fra foten av Husebybakken over Grimelund og Gaustad, opom Haugerud skole, ned Sognsbakkene opom Berg og så tilbake over Borgen til mål. Dagen efter blev flere av deltagerne intervjuet, og de fleste måtte nok medgi at de var nokså møre i korsryggen efter anstrengelsen, men ellers var de "ålreit".

I 1887 hadde man så det beryktede vassrenn på 20 km, og derefter i en rekke år 25 km med den samme løipe fra år til år. Løipene blev dengang alltid bekjentgjort på forhånd og gått op, slik at deltagerne hadde anledning til å gjøre sig bekjent med terrenget. Den årlige løipe i denne tid gikk fra Majorstuen over Gaustad og Båntjern, ned kleiven til Svendstuen, op om Holmenkollen og igjen til Jarbakken, over Voksenjordene og Bogstadvannet, opom Tangen og tilbake over Bogstadvannet og Ullernåsen, ned kleiven til Ullern, over Mærradalen og nedom Hoff og så op igjen over Skøyen til Majorstuen. Det første 50 km renn, i 1888, gikk efter samme løipe i to runder, med en bønne iskaldt vann på Tangen og en matstasjon med kaffe og smørbrød på Majorstuen til deltagerens vederkvegelse.

Også eldre og damer

Men det var ikke bare ungdom og premieløpere som drev skisporten nu. I den raske utvikling tok de eldre generasjoner ivrig del, og efter hvert kom også damene med. Og disse skiløpere interesserte sig mindre for hopp og langrenn, men desto mere for i frisk skitur i skog og mark. Pionérens beretninger om de herlige turer i Nordmarka fristet, og litt efter litt rykket det store publikum inn i Nordmarkas skoger. Dette gikk imidlertid i høi grad ut over løipene. De fleste skiløpere som hittil hadde våget sig inn i skogen, var øvede folk, som

hadde lært å stå på sine ski og styre dem fra øvelser i hopp og slalåm på jordene i Aker. Men blandt det store publikum, som nu begynte å befolke skogen, var det mange som snøtt nok hadde hatt ski på bena, før de av venner og bekjente blev dratt med ut i terrenget. Resultatet av dette var ikke alene at løipene blev utslitt, men for en stor del om-dannet til rene rutsjebaner med dype og brede spor og en masse dumper og staup efter de mange fall. Det ble snart slutt med de morsomme slalåmløp i de sterkt beferdede løiper nærmest byen. Man satte bare skiene i de dype spor og lot det stå til, så gikk de av sig selv som en annen sporvogn, når man bare helte sig litt innover i svingene. De øvede skiløpere søkte derfor stadig videre og videre innover for å finne gode løiper. Dette førte til at man ikke lenger lot sig nøie med en søndagstur, men måtte ta lørdagen med og overnatte på en av stuene i Nordmarka. Og så blev der liv i stuene om lørdagskveldene til langt ut på natten. Disse kveldsturer i mørke hadde også sin charme, særlig efterat man kunde få kjøpt tyrifakler i sportsforretningene. Da kunde man ofte se rene fakkeltog komme ned gjennom løipene i skogen. Det var ikke lett å stå med fakkell. Den måtte holdes til siden og bakover forat man ikke skulde bli blendet eller opbrent i ansiktet, men allikevel var det vanskelig å se retningen i det flakkende fakkelskinn. Lettest var det for den som stod like efter fakkellbæreren. Han så forholdsvis godt og hadde god rettledning av den mørke skikkelse foran sig, og han blev som oftest også varslet i tide, når fakkelen forsvant, idet fakkellbæreren gikk på hodet i sneen. Men morsomt var det, og man hadde adskillig å berette efter en slik tur. Og når man så kom frem, blev man alltid vennlig mottatt av folkene, selv om stuen var stuvende full på forhånd. De var snilde og villige tross innrykk og natteuro og satte kaffekjelen på for hvert nytt følge som kom. Og blandt skiløperne hersket det alltid den beste stemning, selv om man måtte nøies med å ligge som stuvet sild på gulvet og snu sig på kommando i takt med naboen.

Og når man så tørnet ut om morgenen og fikk stivet sig op med en kopp kaffe, var nattens ubehageligheter glemt, for nu hadde man hele dagen for sig til en skitur i nesten uberørt terreng og langt utenfor den store trafikk i løipene omkring byen.

Faklene gikk for øvrig snart av bruk. De var for ubekvemme å dra med sig og stå med. Istedet fikk man små håndlykter som kunde henges foran på brystet. Det var mange slags utgaver av disse lykter, dels for olje og dels for lys efter samme prinsipp som de gamle vognlykter, hvor lyset trykkes op gjennom en blikkcylander med en spiralfjær. Blikkcylanderen kunde skyves inn i lykten når den ikke blev brukt.

Skiløipene

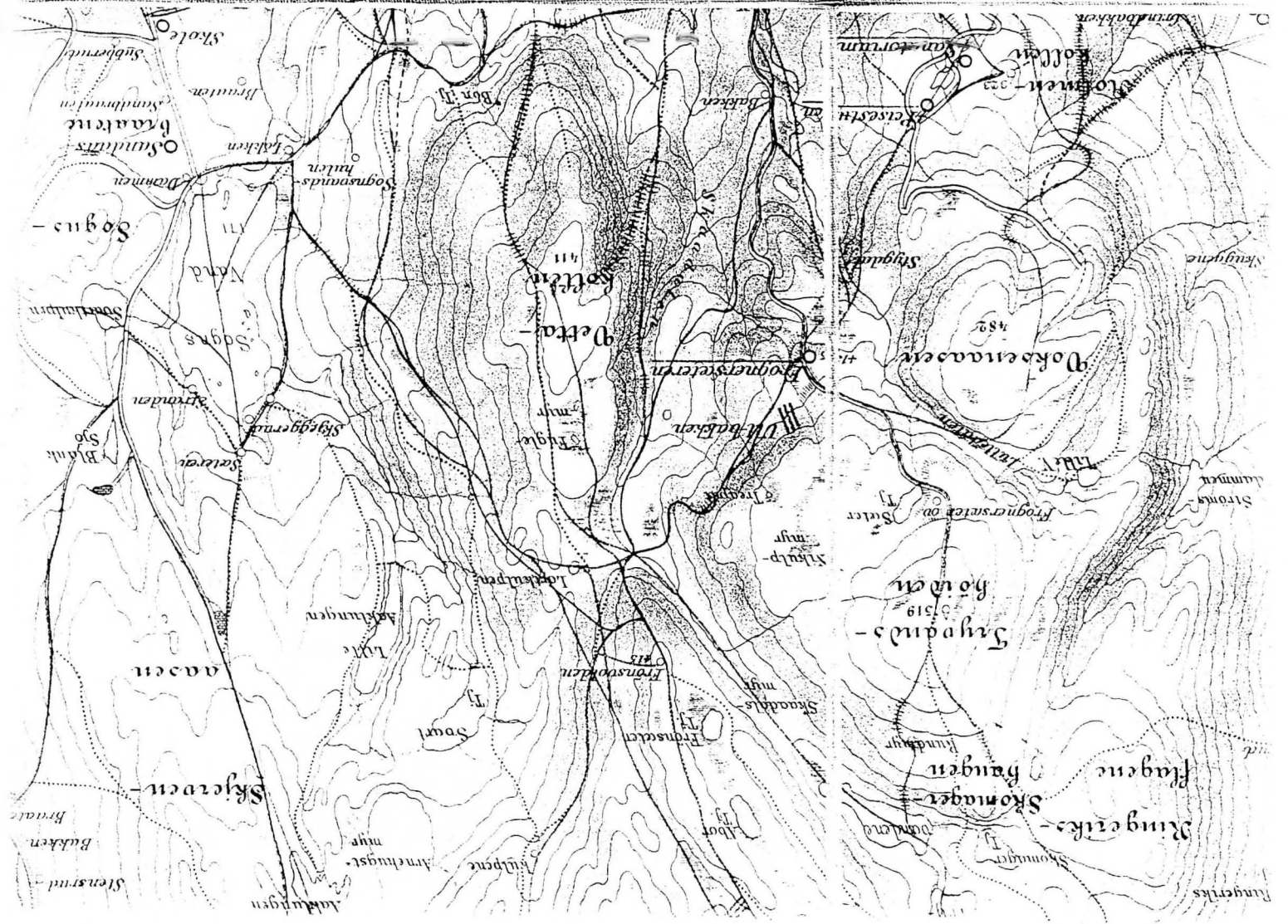
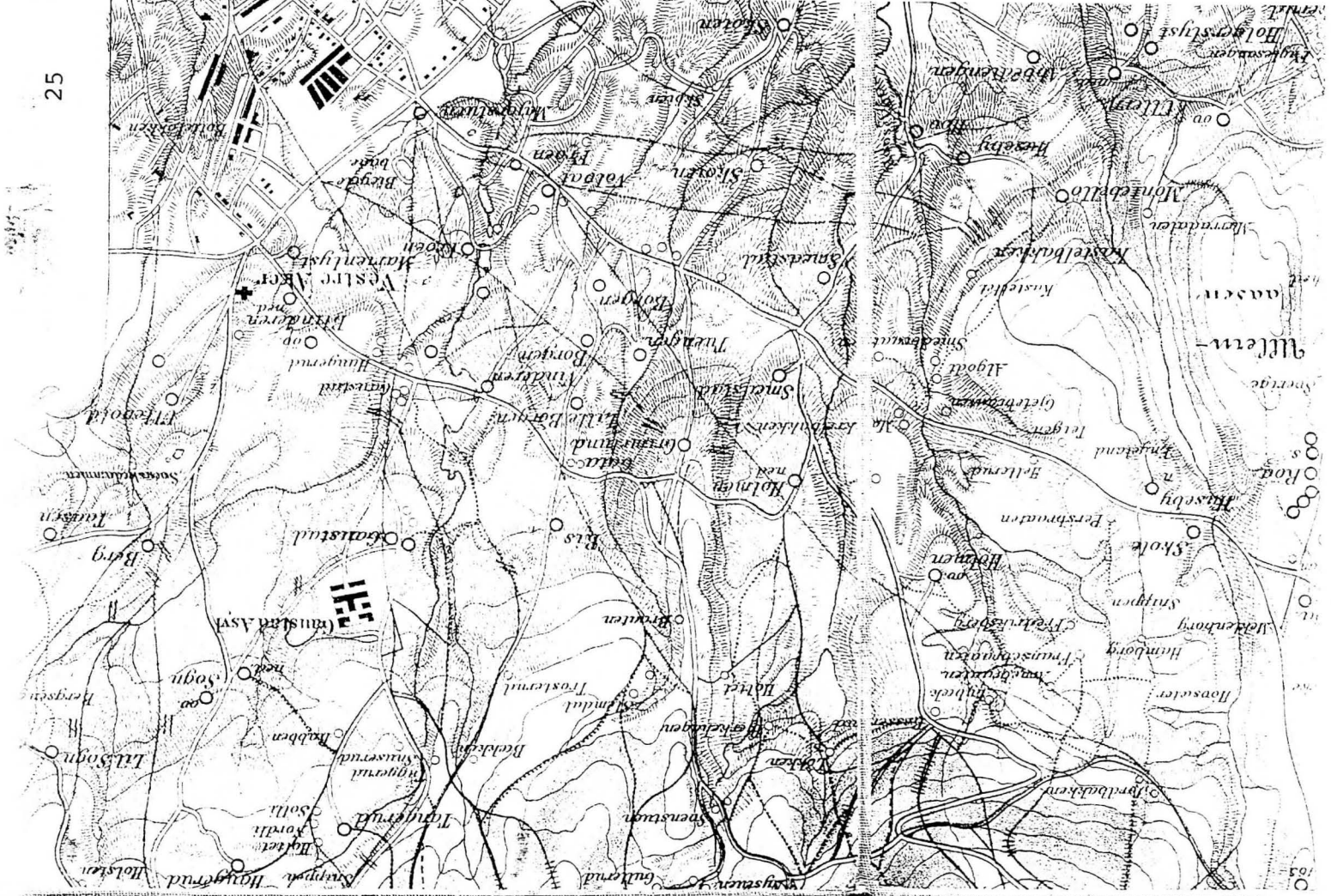
Når det var godt skiføre om søndagene, kunde man se lange rader av skiløpere som strevet opover jordene mot skogen. Man gikk nødig på ski i lindvær dengang, da smøring ikke var opfunnet, og å smøre med voks, som hoppløperne til dels brukte, var verre enn ingenting når man skulde opover bakke. Hovedruten fra byen til Nordmarka gikk, før Holmenkolbanen blev anlagt i midten av 90-årene, over Sognsvannet tilä Ullevålseter og Kamphaug; de inntok den gang samme centrale plass i Nordmarka som Slakteren og Svartorseteren senere har fått. Adkomsten til Kamphaug var meget lettere enn til Slakteren, da man undgikk de tunge opstigninger over Tryvannshøiden, Skådalen eller Vettakollen, og fra Kamphaug hadde man hele skogterrenget fra Nittedal til Sandungen for sig. Man spente på sig skiene ved Majorstuen eller lengere nede i byen og la veien over jordene forbi Lille Frøen og Gaustad omtrent efter samme rute som nu, eller man startet nedenfor Sankthanshaugen og fulgte Ullevålsveien til Furulund og så videre over Ullevåls- og Sognsjordene til Sognsvannet. Ved den nedre av de lange Sognsbakker måtte man over en bekk, som var nokså vennelig å komme over, særlig på hjemturen i mørkningen om kvelden. Den forårsaket mange fall og blev almindelig kalt Damefallet.

Forbi Gaustad inn i Nordmarka 1885

Bjørnholt

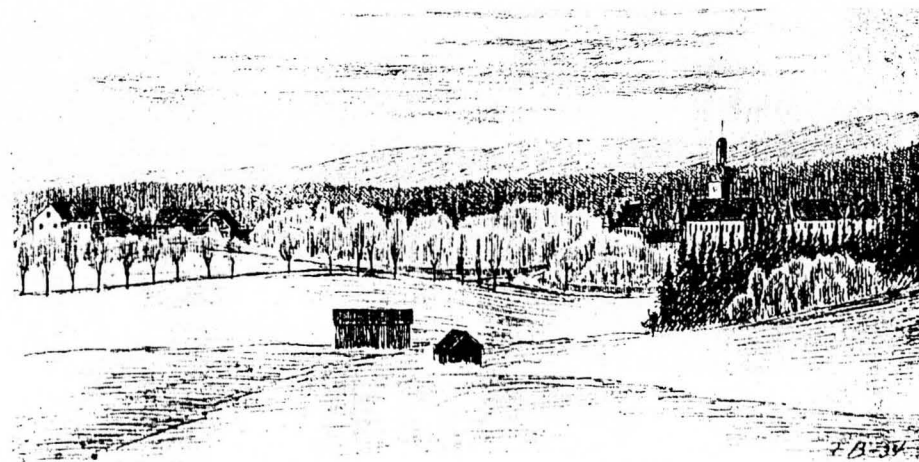
Av denne rute er det ennå en liten strimmel igjen igjennom Sogn haveby. Etter Holmenkolbanens anlegg kom imidlertid terrenget omkring Slakteren i skuddet. Adkomsten dit blev betydelig lettet ved banens anlegg. Men også tidligere gikk kjente ruter denne vei. Fra Majorstuen gikk ruten like bak låven på Lille Frøen og videre nedenfor Vinderen og Riis og op over Engerjordet til Slemdal, en liten plass som lå på haugen like ved den nuværende stasjon. Her kunde man få kaffe og brus og selters, og det var nok mange skiløpere som tok sin første hvil her. Lignende hvilesteder hadde man også både ved Sandbråten ved den nuværende Sognsvannsstasjon og ved de nu nedrevne plasser Skjeggerud og Seteren ved nordenden av Sognsvannet. Fra Slemdal måtte man ned en liten bakke og over Slemdalsbekken, hvor passasjen var nokså trang gjennom, krattet langs bekken, og da den ofte kjøvet, kunde den være vrien nok å komme over. Den blev da også almindelig kalt damenes fallgrube. Fra Svendstuen kunde man så mellom de forskjellige ruter gjennom Skådalen eller langs Ankerveien, men hovedmassen av skiløpere drog visstnok op Korketrekkeren til Frognerseteren og Tryvannshøiden, som nok var endepunktet for en stor del av det skiløpende publikum. Korketrekkeren var for øvrig en meget populær løipe den gang, særlig efter snefall når akeføret var mindre godt, for dengang var Korketrekkeren en virkelig korketrekker med en rekke tverre svinger uten beskyttende skjærmer, og man måtte holde tunga rett i munnen for å klare de svingene, enten det nu var på ski eller med kjelke. Og så hadde man attpå Helvedssvingen ved Midtstuen, som var vrien å klare med stor fart, for her hadde så mange kjørt utfor veien at den var både skjev og glatt. Hver søndag var det et yrende liv i Korketrekkeren, både av skiløpere og akende. Men de mere øvede skiløpere drog selvfølgelig lengere innover. En av de almindeligste søndags formiddagsturer gikk omtrent så langt som til Glåmene, som visstnok i denne tid fikk navnet Appelsinhøidene, fordi man her spiste sin appelsin før man atter tok fatt på hjemveien. Appelsiner var billige dengang - 50 øre for 5 pund - de hørte med til

nisten på en skitur. Eller man tok rundturen om Blankvannsbråten, Lørenseter og Ullevålseter. Men for en hel-dagstur drog man gjerne så langt som til Bonna og Fyllingen og op på Kikut eller over Liggeren og Tømte til Mellemkollen eller andre steder.

Ernst Bjerknes: "Med ski, velosiped og skissebok", 1944.

Andre tider

I "Barndom og ungdom i bygd og by" forteller Ernst Bjerknes om klubbrennet i Turnforeningen i 1887. "Året efter fant klubbrennet sted ute i Sandviken - kombinert langrenn og hopp. Jeg var så uheldig å komme for sent til toget om morgenen, men da rennet først skulde begynne litt ut på formiddagen, la jeg i vei over Huseby, Ullern, Jar og Stabekk, og rakk så vidt fram til Solberg like før rennet skulde begynne. Da var jeg så utkjørt at jeg blev en av de siste i langrennet og datt i hoppet. Likevel fikk jeg ekstrapremie for et ganske usedvanlig hopp."

Gaustad sett fra Sognsveien 1882

SKILØYPE OVER RIISJORDET

O.B.Overn forteller i "En bok om Aker" (1929) om oppveksten i Vestre Aker i 1880 og '90-årene. Han skildrer bl.a. en hyggelig skiløype fra Svendstua over "Damenes fallgrube" forbi den hyggelige gamle plassen hvor de solgte kaffe for 10 øre koppen og videre nedover det lange Riisjordet til Vinderen. Begeistret ungdom stod nedover jordet med tyrifakler om kvelden mens de utstøtte "ville jubelskrik".

Halvor Torgersen på Riis hovedgård likte det ikke. Han mislikte at byungdommen forstyrret nattesøvnen og satte opp piggrådsgjerde som ungdommen så ødela. Til slutt ble skigåingen over Riisjordet stoppet av den nye bebyggelsen knyttet til Holmenkollbanen og inn-gjerdingen av havene.

Finn Holden

DISSE FJERNE ÅR

Det var rent heroisk av de norske unge damene å begi seg av gårde på lange skiturer i tykke ulldrakter med fotside skjorter og blomstrende bordebroderier, halvveis kledd som sagakvinner og halvveis som finnekoner - den begynnende dragning mot det primitive hadde ennå ikke funnet uttrykk i praktiske former. Når drakten var helt sneet og gjennomvåt og skjortekantene tunge og stive av is, var det ikke rart de peset oppover bakkene og støttet seg til den lange skistaven av massiv ask og uten trinse, og stod bredsporet nedover løipen til de rullet overende. Så mangen kneik på de almindelige rutene fikk da også navnet "damenes fallgrube" av lite chevaleske kavalierer; men jeg undres om ikke den tids unge damer fortjener like stor beundring for sine prestasjoner på ski som deres langbente døtre nu høster for sin utforkjøring og sin slalåm. Og ut på ski skulde de alle sammen enten de likte det eller ikke; de var ikke for ingen ting landsmanninder av Fridtjof Nansen, selv om det kostet.

"Hun kom susende ut mellom granene - i en sky av sne, hun skrubbet med staven alt hun orket. Over den første dumpen seilet hun, i den andre sjanglet hun forover og fektet med armene - seså, nå gikk hun vel på nesen - nei - hun klarte seg da. "Ja, nå kan du da si at du har stått Tryvannskleivene," sa Torkild. "Jamen det blir visst ikke mere enn denne ene gangen," svarte Rose mismodig. "Det er akkurat det du ikke skal tro - du detter bare, fordi du venter hele tiden at nå faller du. Og så rider du på staven alltid -" "Ja," sa Rose føyelig. Hun svarte beredvillig ja til alt

Torkild sa når de var på ski sammen, og rullet gladelig ved den aller minste smule anledning." Denne skildring av Sigrid Undset i romanen "Våren" fra 1914 er minst ti år for sent datert. I 1914 var de unge damer så selvstendige at de ikke lot seg kommandere av sine kavalerer, og iallfall ikke ut på skitur, hvis de ikke likte det og greide det like godt som dem.

At skiidretten i Norge hverken vedblev som en brukskunst for bønder eller utviklet seg til en sport for spesialister, men blev en selvfølgelig ferdighet for enhver norsk kvinne og mann, det skyldes i første rekke Holmenkollen og Nordmarka, som trakk alle ut på ski, og det enten de likte det eller ikke: det var i årene omkring århundreskiftet som en alminnelig hypnotisering av hele hovedstadens publikum. Og hovedstadens befolkning øver alltid sin innflyttelse på resten av folket, til det onde eller gode; i dette stykket og i disse årene var den av det gode. Turene i Nordmarka avløste det svermende liv på Bygdø, som vi blandt annet kjenner fra Aanruds "Storken" (1895), og de kontemplative spaserturer i Vestre Aker, hvor Niels Collett Vogt fremdeles vandret i mandig, melankolsk alvor; den nye ungdommen var lite poetisk, men livlig, lystig og kanskje litt forlystelsessyk, og mere guttaktig enn mandig.

Fra Emil Smith: Disse fjerne år, 1936.

Bildene i nr. 1/93 er hentet fra den interessante samlingen av postkort: Ivar Ulvestad: Holmenkollen på postkort. Tegningene er laget av Ernst Bjerknes. Midtsiden er fra "Kart over Nordmarken og Sørkedalen for Skiløbere og Turister" udarbeidet og tegnet av ingeniør E. Bjerknes 1890. Kartet er utlånt av Skimuseet.

30
Eneret Mittet & Co.

J. S. GRAN

OPPVEKST I MARKA

Ullevålseter, som er ett av de mest besøkte serveringsstedene i Oslo-marka, blir i dag drevet av Reidar Ullevålseter og hans kone. Reidar Ullevålseter er i slutten av 50-årene og arbeider til daglig som førsteamanuensis i skogbruk ved Landbrukshøyskolen på Ås. Vi besøkte ham en dag i februar og hadde en prat med ham om gamle dager i marka.

Han er av gammel finneslekt og tilhører 12. generasjon som har hatt sin tilknytning til denne del av Oslo-marka. Foreldrene kom fra Maridalen, men flyttet til Ullevålseter i 1927 da de byttet bolig med familien Halvorsen som den gang holdt til på stedet. Hans far het Pettersen, men da sønnen skulle døpes, fikk han navn etter plassen de bodde på. Faren var skogtekniker og var på slutten av sin yrkesperiode driftsleder i Skogvesenet. Samtidig hadde han en forpakterkontrakt med Oslo Kommune på Ullevålseter og startet servering på stedet med en gang familien hadde flyttet dit.

Ullevålseter var i sin tid seter under Ullevål gård, og her ble det drevet med setring fra 1600-tallet og antakelig et stykke inn på 1800-tallet. Fra ca. 1900 og frem til 1920 eide godseier Løvenskiold Ullevålseter inntil Oslo Kommune overtok. En skisse av den gamle seteren finnes i dag i Oslo Bymuseum. Den gamle seteren lå der hvor flaggstangen står i dag. For øvrig har det vært mange byggestadier i Ullevålseters historie, og det er først i nyere tid at stedet har fått den karakteristiske utformingen det har i dag.

Her på Ullevålseter tilbrakte da Reidar

Ullevålseter sine barne- og ungdomsår. Han streifet rundt i skog og mark fra han var guttunge og lærte tidlig å mestre kunsten å stå på ski. Og det var nødvendig for barna på plassene innover i marka at de kunne ta seg frem gjennom skogen, sommer som vinter. Det var ingen maskinpreparerte løyper den gangen, og løypene var så kronglete og steinete at det var behov for 1/2 meter med snø for å få dekket til steinene. Barna kom fra Slagteren eller Blinderenseteren som plassen het, og tilhørte Blinderen gård, de kom fra Blankvannsbråten som tilhørte Løvenskiold, fra Turnhytta, Svartor, Ullevålseter. De første årene gikk Reidar Ullevålseter på fådelt skole i Maridalen. Her gikk han 3 dager i uken. Senere gikk han på skole 2 dager i uken på Lørenseter. Læreren bodde fast på Bjørnholt og hadde skole der 2 andre dager i uken. De to siste dagene holdt han til på Hakkloa. I 1945/46 var det en kort periode bare 2 elever ved Nordmarka skole. Denne skolen ble for øvrig ikke nedlagt før i begynnelsen av 1980-årene. Alle barna til Reidar Ullevålseter har hatt sin første skolegang på Bjørnholt.

I friminuttene på skolen eller de skoleløse dagene drev guttene med hopping. Langrenn var ikke aktuell sport for dem da det var aldersgrenser for å gå langrenn - først 20 år og senere 18 år. Allerede som 3-åring fikk Reidar Ullevålseter sine første par ski med Rottefella-binding og staver! Med disse skiene hoppet han. Men allerede som 6-åring fikk han hoppski. Disse ble for øvrig laget av Bjørn Ullevoldseter, som hadde skifabrikk i Nittedal. Bjørn Ullevoldseters familie het opprinnelig Halvorsen og hadde bodd på Ullevålseter til 1927.

Barna på Ullevålseter konkurrerte med Jensen-gutta på Vestre Fyllingen og Hermansen-gutta fra Liggeren. Disse var alle ivrige skiløpere og da de ble eldre, møttes de i Heggehullet, Hytlibakken eller Tårnbakken. Alle disse bakkene er borte i dag, og det finnes ikke lenger noe slikt hopp-miljø for ungdommen i Oslo-området.

På 20/30-tallet begynte folk for alvor å bruke marka da løypenettet ble bygget ut. Veien fra Sognsvann stasjon og inn til Ullevålseter ble bygget som nødsarbeid i 30-årene. Etter 2. verdenskrig ble veien videre over til Tryvann bygget ferdig som turvei. Marka var ikke lenger forbeholdt de få aktive eller de som levde av skogen.

Her inne i skogen - i Nordmarka - er det lange fløtningstradisjoner. Og fløtning foregikk helt opp til 1970-tallet da bilene overtok. Den ovennevnte Halvorsen-familien tilhørte en gammel fløtningsfamilie fra Fetsund. Og på alle plassene innover i marka bodde det fløtningsfolk. De var tømmerkjørere som stilte med hester og utstyr og så ble tømmerhoggere skaffet utenfra. Damvokterne som bodde i damvokterboligene innover i marka hadde som sin hovedoppgave å regulere vannstanden i sjøene slik at Maridalsvannet alltid var fullt. Ved siden av deltok de som fløtningsbaser under fløtningen.

Reidar Ullevålseter husker meget godt det hektiske livet som fløtningsperiodene brakte med seg. Tømmeret ble fraktet fra Bjørnsjøen ned elva til Skjersjøen og videre til Maridalsvannet og til Brekke sag ved Akerselva.

Øyvind Gaukstad

ISBLOKKER SOM KJØLESKAP

Kjøleskapet ble alminnelig i norske husholdninger i 1950-årene, fryseren i 1970-årene. Hvordan kunne man oppbevare matvarene tidligere? Kjøtt og fisk ble tørket eller lagt ned i saltet tilstand. Utstrakt bruk av pepper kunne overdøve smaken av bedervet mat.

I Norge og i mange andre land brukte folk også å skjære is fra islagte dammer om vinteren. Distrikter rundt Kragerø og Porsgrunn var først ute med iseksport til England i 1840-årene. På Nesodden var det isskjæring i stor målestokk fra 1850-årene til annen verdenskrig med opptil 250 mann og 100 hester i arbeid.

Det kunne være vanskelig å frakte tunge isblokker oppover bakken slik at det ble ofte brukt iskilder i skrånende terreng mot fjorden. Folk bygde dammer og utnyttet naturlige tjern for å produsere kvalitetsis, stålis. Engelske aristokrater forlangte beste sort stålis. Dronning Victoria skal ha ønsket is så gjennomsiktig at hun kunne lese "The Times" gjennom isblokken. Hun foretrakk terningformede blokker på 18 tommer, dvs. 1/2 meter på hver kant. I år med lite kulde ble det tynn is som kunne bli skåret i annen format: 100.40.30 cm.

Iseksporten ble en stor næring. I slutten av 1860-årene var det en årlig eksport på 190.000 tonn, i slutten av 1890-årene kulminerte eksporten med rundt 4 millioner tonn. Da utgjorde eksporten 5 millioner kr fra Oslofjorddistriktet.

I gode isvintre var fortjenesten stor både

bildet viser isskjæring på Smestaddammen i 1912. bildet er utlånt av Oslo Bymuseum.

for grunneieren, isskjærerne og iskjørerne. Ukelønnen kunne bli 50 kr rundt 1900, omkring det dobbelte av lønnen for fabrikkarbeidere og sagarbeidere. Men den økonomiske risikoen var stor. I snørike vintre kom måkingen av isoverflaten i tillegg. I milde vintre var isen tynn.

Isskjæringen

Selve arbeidet var bitende kaldt. Tidlig på vinteren måtte isen måkes ren for å få en tykk is. Selve skjæringen begynte i februar. Arbeidet begynte tidlig på morgeni bitende kulde, ofte ved 3-4-tiden. Da hadde en mann hatt "helnattsjobb" med å holde råken åpen. Han hadde gått fram og tilbake med en granbusk for å holde iskanten åpen hele natten til isskjærerne møtte opp.

Først pusset isskjærerne isflaten for å få den renest mulig. Hester sto med slede ferdig til å laste isblokkene. Hestene måtte holde seg. En gutt kunne stå ferdig med en bønne hvis hesten ville tømme seg. Isskjærerne hadde ikke lov til å sytte tobakk-saus på isflaten. Da kunne metervis av klar is bli ødelagt.

Fra England ble det importert opptil 180 cm lange spesialsager av fineste engelske stål. De store sagene fra sagbrukene kunne ikke brukes, for de var tomannssager. Det var utgangspunktet for vitsen: En tilskuer står og ser på en isskjærer i arbeid:

- Dette må være et forferdelig kaldt og anstrengende arbeid?

- Å nei, for meg er det ikke så farlig, det er verre for han som holder i den andre enden av saga.

Så ble isblokkene kjørt til lagring.

Isdammer

Gårdbruker Carl Smestad begynte med isskjæring på Smestaddammen i 1890-årene. På Smestaddammen ble det skåret is helt til tyskerne okkuperte gården under annen verdenskrig. Smestad gård leverte is til Bristol, Grand, Ullevål sykehus og private husholdninger.

Harald Jordansson begynte å skjære is på Smestad gård da han var seks år. Faren arbeidet på Smestad gård, om sommeren på åker og eng, om vinteren på isen. Opptil 14 hester kunne brukes til snøryddingen. Så ble isen skåret. Den kunne være over en meter tykk. Så brukte de like mange hester med sleder til å frakte isblokkene til islageret i Hoffsalleen. Tre isstuere hadde full jobb med å stue blokken på plass. 16.000 isblokker var det plass til. Når lageret var fullt, ble det fylt med sagflis for å holde kulden.

Rundt 1900 demmet Hilmar Holmen på Vestre Holmen opp Holmendammen. Han bygde ishus nedenfor dammen på vestsiden av Holmenkollveien. Ishuset hadde dobbelte vegger med mellomrom fylt med sagmugg. Her kunne isen holde seg sommeren over. Besserudtjernet var opprinnelig en myr som ble demmet opp i 1888, og om vinteren ble det skåret store blokker med is.

Da Voksenkollen Sanatorium ble bygd i 1900, ble det gravd en dam for å skaffe drikkevann til sanatoriet. Om vinteren skar man is for å lagre maten lenger.

Forbruk

Mye av isen ble eksportert til England, Danmark, Frankrike. Naturisen ble også brukt til nedfrysing av norsk is til England og kontinentet. Sardinfiskerne i Portugal og Spania frøs fisken sin norsk is, fraktet sørover på lastskip.

To fabrikker i Kristiania produserte isskap, innvendig kledd med sink og med plass til en halv isblokk øverst og en halv isblokk nederst og med avløpsrør for smeltevannet. Isen måtte fornyes hver uke.

Ny teknikk

Kjøleteknikken ble tatt i bruk fra rundt 1930, og de første kjøleskap kom i norske husholdninger i løpet av 1930-årene. Så kom annen verdenskrig etterfulgt av rasjonering og varemangel. Først i løpet av 1950-årene ble kjøleskapene vanlige. Isskjæringen ebbet ut først rundt 1960.

Kilder:

Eivind Heide: Barnearbeid på Smestaddammen, OBOS-bladet 1981.

Gunnar Hernæs: Dronning Victoria bestilte isblokker fra Røyken til husholdningen i Buckingham Palace, St. Hallvard 1973.

Jacob Vaage: En utdødd virksomhet: Isskjæring og iseksport, Byminner 1979.

Årsmelding 1992

Interimsstyret i Vinderen Historielag fremlegger hermed årsmelding fra det første året laget har eksistert:

Initiativtagerne inviterte til stiftelsesmøte torsdag 23.3.1992 i Holmenkollen Restaurant. Ca. 100 interesserte møtte frem og lagets eksistens var dermed en kjensgjerning. Forslag til vedtekter/kontingent og navn på laget ble drøftet, men vedtas endelig på årsmøtet 1993. Per Henrik Bache viste lysbilder fra bydelen. Etter stiftelsesmøtet var det omvisning i Skimuseet ved konservator Karin Berg. Følgende interimsstyre ble valgt: Leder: Øyvind Gaukstad, sekretær/kasserer Per Henrik Bache, redaktør Finn Holden, styremedlemmer: Trond Gabrielsen, Jan Høeg, Sigrid Solberg.

Før stiftelsesmøtet hadde initiativtagerne 2 forberedende møter. Interimsstyret har i 1992 avviklet 5 ordinære styremøter. Etter stiftelsesmøtet har laget hatt ytterligere 3 medlemsmøter:

Møte 2: Laget arrangerte vandring i Voksenkollområdet. Torsdag 4/6 møttes vi ved Kragstøtten og vår cicerone på turen var Truls Astrup, mangeårig sekretær i Holmenkollen Vel. Turen ble avsluttet med forfriskninger på terrassen foran Solstua i Thorleif Haugs vei.

Møte 3: 21/9 møttes vi i Oslo Bymuseum. Direktør Trond Gjerdi v/museet gav en kort oversikt over museets samlinger. Deretter fortalte konservator Harald Moberg om hva matrikkelen av 1869 og folketellingen av 1801 kunne vise om bydelens utvikling. 50

medlemmer var til stede på møtet.

Møte 4: Møte på Diakonhjemmet 9/12. Høyskolelektor Dag Rakli presenterte Diakonhjemmet under tittelen: Fra Steinerud gård til Diakonhjemmet i årene 1890-1992. Statsstipendiat Ørnulf Hodne fortalte deretter om "Norsk jul og juletradisjoner gjennom tidene." 80 medlemmer deltok på møtet. Gløgg og pepperkaker i pausen.

Det er trykket 4 medlemsblad- 2 i vårhalvåret og 2 i høsthalvåret.

Medlemstallet pr. 31.12.1992 var 289.

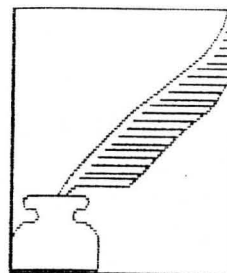
Historielaget har mottatt økonomisk støtte fra:

- 1) Vinderen Bydelsforvaltning med kr 10 000,- og fra
- 2) Eckbos Legater med kr 10 000,-.

Hovedvekten av arbeidet det første året har gått med til å etablere laget - utarbeide medlemsregister/drive PR-arbeid og få trykket medlemsbladene. Det er blitt laget forstørrelser av foto som er blitt stilt ut sentrale steder i bydelen. Laget har tatt en del lysbilder fra områdene ved Gaustad der det nye Rikshospitalet skal ligge. Interimsstyret har begynt arbeidet med intervjuer av eldre som på forskjellige vis har tilknytning til bydelen. Styret har forsøkt å sette i gang grupper, men har hittil ikke lyktes i dette arbeidet.

Vinderen, 11.2.1993

Øyvind Gaukstad

SEKRETÆRENS HJØRNE

Siden sist kan jeg ønske velkommen til 36 nye medlemmer og håper alle er fornøyd med sitt medlemskap i historielaget. Vi har allerede passert 300 medlemmer etter 11 måneder og

er pr 15. februar blitt 303 medl.

Som mange har hørt, har vi deltatt i NRK-Østlands-sendingen i spørrekonkurransen "I manns minne" med spørsmål fra årene 1900-1980. Laget har vært våre medlemmer Anne-Wenche Ore, Bjarne Mjaaland og Finn Holden. Laget har gjort det meget bra og kommer til finalen 2. mars kl 1715. Kanskje vi får se dem i TV til høsten i konkurranse med 13 andre distrikter i Norge.

Årskontingent 1993:

Vedlagt vil du finne en postgiroblankett som du like gjerne kan bruke i banken, og vi ser gjerne at du betaler snarest kr 100.- i årskontingent for 1993 unntatt de 18 medlemmer som allerede har betalt for 1993. Hvis du er tvil om hva du har betalt før, kan du lese dette av adresselappen etter ditt navn. Koden betyr:

2 = betalt for 1992

2k = betalt kontant på stiftelsesmøte 23. mars 1992

3 = betalt for 1993

g = har mottatt bladet som gave hittil, bør betale?

23456+L = Livsvarig medlem betalt kr 1000.- Bør bli flere?

2 +500 = Medlem som har gitt kr 500.-

vs = påtatt seg very i en gruppe og s for styremedlem

Hvis du synes at dette er vanskelig eller om du finner ut at sekretæren har gjort en feil i registreringen, er det bare hyggelig om du ringer meg på 22 14 39 21.

Vårt dataanlegg styrer utkjøringen av adresselappene og vil for neste

blad bare skrive ut de som har fått et 3 tall som betyr betalt for 1993. Unngå stopp i medlemskapet ved betaling før 10. april. Ikke-medlemmer kan melde seg inn i historielaget ved å betale årskontingent på kr 100.- og/eller gi en gave på vår postgiro-konto 0825-0409339.

I de siste to måneder har laget mottatt flere innlegg og bilder fra medlemmene. Det vil komme inn i dette nummer og etter hvert. Tusen takk skal dere ha. Vi håper på flere initiativ etter som laget vokser seg større. Fra veidirektør Krag's etterkommere har vi akkurat fått inn et bilde fra 2. okt 1909 som viser tydelig kniven hans som nå er stjålet. Vi lovet jo om mulig å skaffe ham en ny kniv på vårt møte ved statuen 4.juni i fjor.

For de som ikke har lest våre første 4 blader fra 1992, kan disse kjøpes ved henvendelse til sekretæren. Der vil du også finne omtalt at vi er i ferd med å danne grupper som skal arbeide med følgende emner: gårdshistorie, bilder, gamle kart, fornminner og middelalderhistorie, intervju av eldre, kilderegister, redaksjon, etc. Si ifra om du ønsker å være med i en av disse gruppene eller om du har andre forslag til grupper, eventuelt ideer som laget kan ha glede av.

Vårt medlemsblad nr 6 (2/93) er under arbeide. Det utkommer i mai med nærmere beskrivelse av vårt sjette møte 3.juni hvor vi setter fokus på Ankerveien og Sogneberg Jernbrug fra året 1540, et av landets eldste bergverksselskaper. Kom med ideer til andre arrangementer du ønsker i historielagets regi.

Hvis du ikke benytter deg av dette tilbudet, ber vi deg gi dette bladet til en annen som du tror vil bli med i historielaget. De som er medlemmer, ber vi vise bladet til venner og fortelle nærmere om det nye historielaget for hele Vinderen Bydel 23. Håper alle finner veien til årsmøtet den 25. mars.

Per Henrik Bache

ÅRSREGNSKAP 1992 FOR VINDEREN HISTORIELAG

Pr 31.12.92 289 medlemmer

INNTEKTER

281 medlemmer betalt for 1992	28100
10 medl.også betalt for 1993	1000
8 medl.bare betalt for 1993	800
4 medl. livsvarlig x(1000-200)	3200
11 gaver ifølge dataliste	1400
1 gave Eckbos Legater 10000-Livs.	9000
1 gave Bydel 23 Vinderen 10000-Livs.	9000
Renter på postgirokonto i 1992	894,77
	<u>53394,77</u>

UTGIFTER

1. Møteutgifter	3812,50
2. Medlemsblad	10679
3. Porto og giro	4622
4. Kontorutgifter	2161,40
5. Foto og bilder	2294,10
Samlete utgifter	23569
Kontantkasse pr 921231	259,60
Postgiro pr 921231	29566,17
	<u>53394,77</u>

Vinderen 25. januar 1993

Per Henrik Bache

Per Henrik Bache

sekretær/kasserer

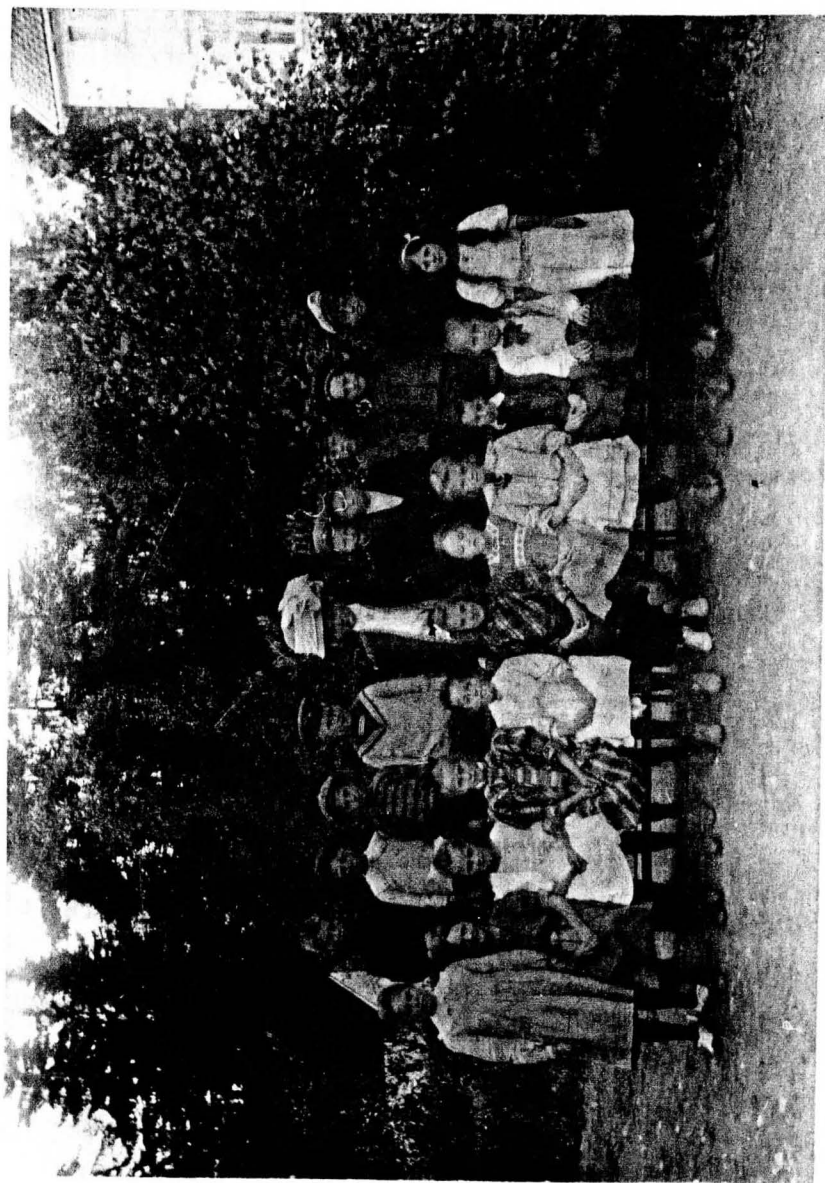
Revidert og funnet i orden februar 1993

Liva Tonning Langmark

Liva Tonning Langmark

Tore Holst

Tore Holst

MINNER FRA SLEMDAL SKOLE II

I medlemsbladet nr. 4/92 skrev vi litt om de første årene på Slemdal skole.

Det ble lovet en fortsettelse fra årene 1915-20 i dette nummeret, men redaktøren melder om plassmangel. Vi har derfor valgt å vise et klassebilde fra 1910, selv om vi bare har en sikker opplysning: i første rekke sitter Martha Thrane som nr. 5 fra venstre.

Lærerinnen kan være fru Marie Anker som var i arbeid på Slemdal skole helt til ca. 1930. Datteren Agnes gikk antakelig i denne klassen. Men hvor sitter hun, og hvem er de andre? Per Winther er et navn jeg har hørt. Eller Eugenie Winther? Forfatter av herlige pikebøker. Har noen opplysninger?

Hvis ikke bildet blir for sterkt beskåret, kan vi se det sydvestre hjørnet av skolebygningen, frk Scheels villa, til høyre. Den lå der skolens store teglbygning nå er, og med frukthage mot Frognerseierveien.

Bak gutten i bakke rekke til venstre stikker en pyramideform opp, overdekning over en brønn!

Minnene fra 1915-20 kommer i nr. 2/93. Det er adskillig mer innhold i dem.

Sigrid Solberg